

MILWAUKEE FLUG-BLÄTTER - PRVNÍ KRAJANSKÝ TISK

Milena Secká

V roce 1848 po prohrané revoluci ve Vídni a Praze utekl nedostudovaný student práv Adalbert Fingerhut před policejní perzekucí do Spojených obcí amerických. I když cestu do Ameriky plánoval, revoluční události rozhodnutí mladého pražského vlastence urychlily. Ve Vídni si chtěl přivydělávat psaním článků pro Havličkovu Wělu a Slowana, ale došlo jen na pár článků. V Americe chtěl založit soběstačnou krajanskou kolonii, kterou budou tvořit další slovanští emigranti. Situace však byla jiná. Neuměl anglicky, neměl dostatek prostředků a nenašel ani ochotné osadníky. 17. prosince 1848 se ocitl se svou přítelkyní v New Yorku, a tak musel živit dva lidi, což vedlo nakonec i k rozprodání osobních věcí. Chtěl pracovat v redakci novin, ale jeho kontakt byl bez práce, a tak vzal za vděk místem kolportéra, prodavače koláčků, lepiče obálek, pomocného truhláře i kamenického dělníka. Žádná práce nebyla podle jeho představ, a tak hledal místo, kde by se cítil se svou partnerkou co nejlépe. Cílem se stalo hlavní město státu Wisconsin.

16. června 1850 dorazil Vojta s Tinkou¹ do městečka ležícího na břehu Michiganského jezera, do Milwaukee,² později Čechy přezdívaného Milvanky. V této době město mělo kolem dvaceti tisíc obyvatel a z nich minimálně osm tisíc tvořili přistěhovalí Němci. Byli to řemeslníci, obchodníci i vzdělanci, kteří utkali z bída materiální a duchovní. Mnozí vyznávali ideje utopického socialismu i komunismu. Mezi vystěhovalci ze střední Evropy v Americe byli nejpočetnější skupinou právě Němci, kteří z Milwaukee vytvořili své kulturní centrum a město přezdívali Německé Athény. Prostředí bylo velmi vhodné pro Náprstkovy aktivity, navíc německy Vojta i jeho partnerka uměli, a tak jim byla tato společnost bližší než anglicky mluvící.

Zde si na East Water Street č. 229 v domě Američana Kina pronajal Vojta „krám se sklepem“ a již 5. července 1850 otevřel svůj obchod. Oficiálně to bylo knihkupectví, ale již při otevření nabízel Náprstek mimo jiné i dechové hudební

¹ Kateřina Krákorová pocházela z Prahy a s Náprstkem se seznámila ve Vídni, kam utekla za svým bratrem. Chtěla se stát herečkou, ale uplatnila se jen jako zpěvačka a deklamátorka na domácích slavnostech. Náprstkovi v Americe utekla s jeho přítelem Aignerem a vrátila se do Prahy, kde byla oslňujícím zjevem společnosti. Úzce se přátelila s Boženou Němcovou a s Náprstkovýmí penězi se usadila na čas ve Vídni, odkud se později vrátila do Ameriky, kde její stopa končí.

² Rud. A. Koss, Milwaukee. 1871.

nástroje; jak víme z jeho líčení: „Publikum se do krámu hrne, instrumenty dělají sensaci, – ale málo se kupují.“³ V tom měl Vojta pravdu; velice záhy zjistil, že nejen nástroje, ale i knihy nejdou příliš na odbyt, a o měsíc později si proto v obchodě zřídil navíc půjčovnu knih a hudebnin (circulating library). V té době již byl v písemném kontaktu se svým bratrem v Praze; matka odmítala se synem komunikovat pro jeho soužití podle ní s nevhodnou partnerkou; a jakmile se zabydlel, nabídl bratrovi spolupodílnictví na jeho podnikání a zároveň doufal, že bratr matku oblomí a získá od ní, případně i od tety finanční výpomoc, protože veškeré Vojtovo podnikání začínalo velkými dluhy. Proto jistě Náprstek neváhal rozšířit sortiment svého obchodu i na artikly, které se více kupovaly. O bohatém sortimentu Náprstkova knihkupectví svědčí jeho dopisní papíry i štítky, které vlepoval do svých knih a které anglicky nebo česky oznamovaly: „Vojta Naprstek, importer a obchodník knihami, spisy o krásném umění, cizími i americkými hudebninami, českými hudebními nástroji, houslemi, kytarami a dechovými nástroji, strunami k houslím, kytaře a jiným; sešity, notovým papírem, americkými a francouzskými hracími kartami. Vybrané francouzské voňavky a mýdla, zlacené rámy na obrazy. Veliký výběr moderního zboží, hraček atd. atd. Půjčovna hudebnin a půjčovna cenných německých knih. 229 East Water st. Milwaukee, Wis.“

Značnou část obyvatel města tvořili, jak již bylo řečeno, němečtí vystěhovalci převážně z katolických oblastí. V Milwaukee si vydávali vlastní silně prokatolický časopis *Der Seebote* vydávaný Dr. Josefem Salzmannem. V roce 1852 vydal Náprstek tiskem leták, na kterém nabízel „svobodomyšlné knihy“, které měl na skladě, a k tomuto soupisu přidal překlad článku z „*Boston Investigator*“ s názvem „Astronomie a bible, čili Galilei před soudem jezovitů“. S propagací pomáhal Náprstkovi jakýsi William Frankfurter, mladík neobyčejného vzrůstu, který dokázal nalepit letáky na domy a ohrady tak vysoko, aby je běžné velcí čtenáři nemohli strhnout. Na tento odvážně kritický článek odpověděl německý „*Seebote*“ štvavými pomluvami, a tak Náprstek dal vytisknout druhý leták nazvaný *Flug-Blätter*, který již adresoval „Vysoce ctihodnému panu Josefu Salzmannovi...“. Tentokrát obsahoval citáty z kázání z místních kostelů s heslem „Všeho zkuste a co dobrého, držte“. Oba letáky se setkaly s velkým zájmem veřejnosti, a tak se Náprstek rozhodl začít vydávat *Flug-Blätter* pravidelněji. 26. června 1852 vydal třetí leták, dvakrát tak velký jako předchozí, a čtvrté číslo z 3. července mělo opět podobu letáku, ale tištěného po obou stranách. Pátým číslem z 10. července 1850 začalo pravidelné vydávání týdeníku

³ Zeyer, Julius, *Kostrá deníku Vojty Náprstka*, Ar VN, s. 148.

Milwaukee Flug-Blätter s podtitulem „pro žert a pravdu“. S vydáváním pomáhali Náprstkovi jeho přátelé P. Engelmann a Dr. Aigner. V originálu podtitul zněl: Ein Wochenblatt für Ernst und Scherzo mit und ohne Illustrationen. Herausgegeben und redigiert von Vojta Náprstek und Mitwirkung von P. Engelmann, Dr. Aigner u. A. Protikatolicky zaměřené texty byly doplněny vtipnými obrázky a velice záhy si noviny získaly velkou popularitu. Vycházely v sobotu večer na jednom dvojlistu formátu 31×25 cm a často byly během dvou hodin vyprodány. Z původního dvoutisícového nákladu se od 8. čísla vydávaly dva a půl tisíce, od druhého ročníku čtyři a půl tisíce a čtvrtý svazek dokonce v pět a půl tisícovém nákladu. Od počátku na čísla reagovalo Seebote a slovní přestřelky neskončily ani v budoucnosti. Seebote uvedly dokonce výhrůžku: „Ty proklaté listy (Fluchblaetter) budou to mít na svém vlastním zodpovídání, pakliže jim jedenkrátě dům a dvorec budou rozmláceny a krev prolita.“ Náprstek dostával výhrůžné dopisy, ale nezalekl se jich a útoky paradoxně působily jako reklama. Ani když Seebote otiskly, že Náprstek je „český němcožrout; r. 1848 že náležel v Praze ku sboru Svornost; členové Svornosti že byli všickni tajně zapřísáhnuti, všechny Němce v Praze povraždit a otrávit; v národním museum, kde se scházeli, že byla k tomu účelu uschována a nalezena zbraň a soudky jedu“,⁴ neodradilo toto nactiutrháčně prohlášení čtenáře od kupování týdeníku. Velmi oblíbené byly karikatury Dr. Salzmana a dalších představitelů katolického tábora, které vytvářel pro Náprstka kreslíř H. V. Beffatore a podle jeho kreseb vytvářel mladý německý řezbář Christian Weber dřevěné štočky. Seebote se dokonce snažily Webera odradit od jeho práce pro Náprstka, ale to se jim nepodařilo. Proti Flug-Blätterům vystupovaly i další jednotlivci i spolky a církve, např. vydavatel časopisu Humanisten vyzýval, aby lidé bojkotovali Náprstkův obchod, což zase přispělo k většímu zájmu a nákladu. V roce 1854 získaly noviny další nechtěnou reklamu. V zákonodárném shromáždění státu v Medusin vystoupil senátor MacGarry (irský katolík) s požadavkem, aby „těm nekřesťanským, zatraceným časopisům byl zamezen přístup do místností vysoce ctihodného zákonodárného sboru státu Wisconsinu a aby byl vydán poštmistrům zákaz dopravovat list!“. I toto vyvolalo zvýšení zájmu a Náprstek dokonce znovu vydal první svazek. Kromě katolíků především ze střední Evropy a Irska byly proti Náprstkovi i americké protestantské církve a sekty. Noviny pranýřovaly a zesměšňovaly především bigotnost a fanatismus. To považoval Náprstek za největší brzdu proti duchovnímu zušlechťování a pokroku. Proto také na svých stránkách propagoval myšlenky Thomase Painea nebo Thomase Jeffersona. Velmi výstižně to dokumentuje

⁴ Borecký, Jan, Památce Náprstkově. Slavie 19. 5. 1894 (Scrapbook 114, s. 175).

Náprstkův přípitek z roku 1854, kterým doplnil přání evropským národům, aby se zbavily všech svých politických a náboženských utlačovatelů: „Památce Franclina, Jeffersona, D. Alamberta, Rousseaua, Voltaira, Diderota, Humea, Schelleiho, Leasingy, Kanta, Feuerbacha, kteří bojují za stejnou věc jako Thomas Paine – totiž za osvobození lidského rozumu z duchovního a politického útlatku“. Jak bylo naznačeno, Náprstek měl síť dopisovatelů i agentů, kteří mu pomáhali s kolportací v jiných městech. K nejznámějším spolupracovníkům patřil již zmiňovaný František Červený v New Yorku, který udržoval Náprstkovy kontakty s Československým spolkem. Noviny věnovaly vždy poslední stránku inzerci, a to jak Náprstkova knihkupectví, tak i různým spolkovým aktivitám a událostem, ale také pomáhaly jednotlivým krajanům hledat ztracené kontakty s příbuznými a přáteli.

V roce 1854 začal zájem o noviny opadat, Náprstek měl prioritní jiné aktivity, ale především se změnila sociální situace; rostl příliv vystěhovalců a jejich problémů a především pak se spolupracovník Dr. Aigner odstěhoval do New Yorku, kam ho následoval i rytec Weber. 25. listopadu 1854 vyšlo poslední 34. číslo čtvrtého svazku týdeníku a Náprstek předpokládal, že se s redakcí postěhuje za přáteli do New Yorku, ale nakonec v Milwaukee zůstal. Flug-Blättery ale již nikdy nevyšly. Nutno dodat, že měly velmi početnou předplatitelskou klientelu z různých oblastí států Wisconsin, Iowa, Illinois, Michigan, Ohio, New York a z měst Philadelphie, St. Louis, New Orleans, Washington aj. Ve své době sehrály Náprstkovy první krajské noviny velkou roli. Jednak formulovaly svobodomyšlné názory demokraticky smýšlejících přistěhovalců, přispívaly k vzdělávání a informovanosti, ale také pomáhaly konkrétním osobám s hledáním příbuzných.

Kompletní vydání Milwaukee-Flugblätterů se dochovalo v Čechách jen v knihovně Náprstkova muzea. Vojta si je nechal poslat až v roce 1861 (i když se do Prahy vrátil již v roce 1858),⁵ kdy se domníval, že rakouské úřady v Čechách mu bedny s americkou literaturou nezkonfiskují. Podle nepodložených údajů existovala dvě kompletní vydání na americkém kontinentě, ale dnes to doloženo není.

V roce 2009 byla všechna čísla časopisu v rámci projektu Kramerius organizovaného Národní knihovnou v Praze digitalizována. Milwaukee Flug-Blätter se staly prvním nečesky vydávaným časopisem, který byl do projektu bohemik zařazen a zahájil období digitalizace krajských periodik. Dnes si tak může

---

⁵ Borecký, Jan, Ze života a působnosti Vojty Náprstka v Americe. Slavie 23. 1. 1895 (Scrapbook 114, s. 225-229).

první český, i když německy vydávaný časopis ve Spojených státech amerických prostudovat každý na svém počítači.⁶

Obrazová příloha:

⁶ Článek vznikl na základě vědeckého výzkumného záměru Národního muzea „Osobnosti české vědy a kultury“, který je finančně podporován MK ČR.